

Tarihçinin tarihi

Ethan L. Menchinger bir Osmanlı vakanüvisi ve bürokrati olan Ahmed Vasıf Efendi'ye yoğunlaşırken asıl Osmanlı modernleşmesinin belirleyici dinamiklerini sorgular. 'İlk Modern Osmanlı' hayli bağlamlı ve bir o kadar da bileşenli bir okuma fırsatı sunuyor.

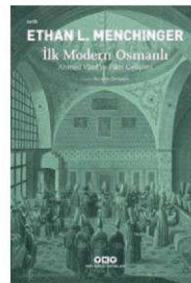
Sosyal bilimler çokça yöntem üzerinden ilerlerler ve biyografi yazarlığı onların verimlerinden mutlaka yararlanır. Bir biyografi bir yandan merkezine aldığı özneye odaklanırken onun etrafında şekillenen tarihe de bağlı kalırsa hayli ilginç ve bağlamlı bir tablo koyar karşımıza. **Ethan L. Menchinger bir Osmanlı vakanüvisi ve bürokrati olan Ahmed Vasıf Efendi'ye yoğunlaşırken asıl Osmanlı modernleşmesinin belirleyici dinamiklerini sorgular. 'İlk Modern Osmanlı' hayli bağlamlı ve bir o kadar da bileşenli bir okuma fırsatı sunuyor.** 'Devşirme'yi çok yönlü bir yetenekli insan toplama aracı olarak işleten Osmanlı sistemi, 18'inci yüzyılın başında Bağdat'ta 'eski dünyada' doğan Ahmed adındaki bir çocuğu adım adım idari merkezi İstanbul'a çekmiş, sonra da onu Rusya'dan İspanya'ya kadar hizmetinde koşturmuştur.

E.L. Menchinger, Ahmed Vasıf'ın hayat çizgisini ilerlettikçe artık kaçınılmaz olarak değişme sürecine girmiş Osmanlı dünyasını da merkeze alır. 'Vasıf' unvanını kazanmasıyla beraber 'kelimeleri belagatle kullanma yanında kariyer basamaklarını tırmanma başarısını' da edinen tarihçi, Ahmed Vasıf Efendi, sistemin sembolü olarak tasvir edilir. 'İntisap' sistemin önemli bir vasfıdır ve kişinin önünü açtığı kadar sonunu da getirir. Sert olduğu kadar gerilimleri de bünyesinde taşıyan bu sistem yarışma içinde siyasetin ayak oyunlarına hep açıktır. 1767 yılına gelindiğinde Arapça, Farsça bilen, tecrübe sahibi bir kâtip olan Ahmed Vasıf Efendi, kendisini arka arkaya gelen savaşların içinde bulacaktır. Menchinger zamanla, bu imparatorluk aydınlarının, Osmanlı'nın yenilmezliği fikrinden nasıl ıslahat düşüncesine vardıklarını tarihe bağlı kalarak açıklamaya çalışır. İlk bildikleri ve inandıklarıyla yaşadıklarını bağdaştırmaya çalışırlar, sonra da gerçekle

yüzleşirler onlar. 'Şakşakçı etek yalayıcılar ve sırt sıvazlayıcılar, şansın yardımıyla görevde kalma' derdine düşmüşken, yeni dünya dengeleri bir imparatorluğu sarsmaktadır. Vasıf Efendi ikbal kadar idbarı da yaşar. Tıpkı imparatorluk gibi.

'Islahatın bir sözcüsü' diye tanımlar yazar onu. Sahada olmak Ahmed Vasıf Efendi'ye güncel ve canlı bilgiler getirmiştir. 'İmparatorluğun kayıplarını telafi için' ıslahat şart olmuştur ona göre de. Rusya'da, Avrupa'da, İspanya'da bu gerçeği yakından görür. Vakanüvis, Sadullah Enveri'den yola çıkarak tarihçi vasfı da edinerek, felsefe bilgisi ile tarif fikrini pekiştirir. İtibar edilir vakanüvis olmasında çok yönlü tecrübesi kadar zihin dünyasının kalıp dışılığı da gösterilir. Askerler, ulema, zanaatkar ve çiftçiler olarak dört ana katmana ayrılan Osmanlı toplumunun, nizam-ı âlem içinde yaşayabilmesi için 'sosyal-siyasal istikrara dayalı' idealler olarak yeniden tesis edilmesi ana fikirdir Vasıf Efendi'de...

Menchinger, Ahmed Vasıf Efendi'nin elçi olarak İspanya'ya gidişi için "18'inci yüzyıl sefiri sadece bir diplomat değildi" derken, imparatorluğun değişme ve yenileşme iştiafının da altını çizer. 'Vathek' yazarı W. Beckford ile de burada görüşen tarihçinin renkli kişiliğinin ipuçlarını verir. Osmanlı bürokratları devleti ayakta tutmak isterken yaşama istencini de sürdürürler. Osmanlı-Rus savaşının getirdiği yıkımlar, Nizam-ı Cedid ve tarihi yaşarken onu yazmış bir şahsiyetin baş döndürücü geçişi. Tarihçinin hikâyesinden, tarihin detaylı resmi. ■

İLK MODERN OSMANLI
AHMED VASIF'IN FİKRİ GELİŞİMİ
Ethan L. Menchinger
Çeviren: Nurettin Elhüseyni
Yapı Kredi Yayınları,
2022
328 sayfa.